

Saabus 16/8-74.

TARTU INSTITUUT

310 BLOOR STREET W.
TORONTO M5S 1W4, ONTARIO
TELEPHONE 416 325-4747

EESTI KEELE ASJUS No.1

25. mail, 1974

Üks päev enne kui Noorte Konverents Torontos arutas eesti keele oskuse probleeme, kohtusid Chicagos balti-ainelise konverentsi ajal 17.mail 1974, viisteist eestlast ja üheksa kirja, samadele küsimustele lahenduse leidmiseks.

Eellugu. Tartu Instituudi üldisele küsimuslehele vastates soovitati ühes Rootsist tulnud kirjas, (Valev Uibopuu) et korraldatakse eesti keeleteadlaste konverents.

Balti-ainelisele konverentsile koguneb harilikult ka terve rida eesti keeleteadlasi, seepärast saadeti üleskutse rohkeam kui kolmekümnele " eesti keeleteadlasele ". Jutamärke on siin kasutatud sellepärast, et päris keeleteadlaste nappuse ja töö laia ulatuse tõttu tuli seda võtta üsna venitatult.

Mitte kõigil ei olnud võimalik sellele nõupidamisele tulla - konverentsi programm oli selleks liiga tihe, kuid viisteist tulid ja arutasid paar tundi, kuni keskööni. Pikemaid või lühemaid kirju oli saabunud üheksalt isikult.

Selle nõupidamise piiratud eesmärgiks oli isoleerida probleeme ja enam-vähem jõukohased neist loetleda ja nende lahendajad leida, ning plaanitseda edaspidiseid kokkutulekuid.

Sealse arutelu ja kirjalike ettepanekute põhjal võiks teha alljärgneva kokkuvõtte:

- Konstanteeriti
1. noortel on raskusi keele õppimisega - neid tuleb leevendada kõigi abinõudega.
 2. isegi vanade eestlaste keel kipub roostetama, sõnavara näib vähenevat "kõõgikeele" tasemele, võõrapärane lauseehitus tuleb sisse, liigne võõrsõnade kasutamine, ebatäpsus väljendustes jne.
 3. on tunda puudust keele säilitamise . õppimise ja uuendamise abinõudest; olemasolevatest ei olda teadlik; nende saamine ei ole lihtne.
 4. pole ühemõttet või vahendit mis üksipäinis kõik juonde ajaks, sellepärast tuleb lasta mitmest rauast korraga.
 5. kohalikul omaalgatusel on suur tähtsus ja teadagi, lai töövõlli otsustati, et on vaja kas otsust alata või jätkata:--
 6. korraldada eest keele kursusi erineva tasemega õppijate kohaselt, erinevate meetodite ja abivahenditega (ksasa arvatud ajalehed ja helilindid), ka kursused võõr-rahvustest liikmetele ja ülikooli tasemega kursused.
 7. korraldada eesti keele õpetajate päevad (prof. Alo Raun).
 8. korraldada väikeemate gruppide keskustelusi (eriti noortele ja võõrastele). ka kodudes, kuid

uus para.

9. peaks ette kokku leppima kindla korra ja tõsise tahte asjus! ergutada eestikeelseste raamatute lugemist. (Uks isoleeritult elav eestlane väitis, et ühesinaagi raamatu lugemine parandab märgatavalt ta keelt).
10. koostada ja kättesaadavaks teha nimekiri neist raamatuid mida erinevaks vanusegrupis inimesed huviga lugesid. Peale klassikaliste sporteraamatute on üsna mitmeid (näit. Orto ja Koperatiivi "tõiskasvanute" seerias), mille lugemist saab niimoodi ergutada ja seega valikut suurendada.
11. koostada eesti keele õpperaamatute, sõnastikkude jne.. õppevahendite nimekiri ja see kergelt kättesaadavaks teha. Samuti hõlbustada nende vahendite ostu või laenamist. Jällegi silmas pidada erinevaid tasemeid ja vajadusi. al- gajast kuni keeleteadusliku tööni.
12. " uue ajakohase eesti keele õpiku koostamine inglise keeles" (Felix Oinase ettepanek. Ta peab enda teost juba vananenuks).
13. Eestis olla ilminud mitu "süütut" raamatut, mille (varjatud) eesmärgiks on sõnavara suurendamine. Kes on neid näinud ja annaks täpsed pealkirjad?
14. töstada eesti keele etümoloogilise sõnastiku väljaandmist. Prof. Mägiste töötab selle kallal. (Felix Oinas)
15. hõlbustada Johannes Aaviku "Keelenuenduse äärmised võima- lused" (1924) kordustrüki väljaandmist.
16. oskussõnad ja uues ümbruses uuel ajal vajalikute osutuvad uued sõnad: Mõne laensõna vastu tuleb võidelda, mõni jätab üksikõikseks, mõnda tuleks ehk eelistada. "Kärbits" on vast asjata laen, kas "elevaator" või "lift" - pole tüli väärt, mõ- lemad on laenud. "Raal" - olla lühend Uraal'i nimelisest vabriku nimest ja polegi ehk eestipärasem kui kompuuter.
17. terminoloogilise sõnaraamatuga on tegelenud Eesti Keele ja Kirjanduse Instituut Stockholmis ja üks grupp tehnilise ala inimesi USA-s. Stockholmist tuli kõige värske aruanne, 30.nov.1967 (sic!), millest nähtub, et hulga tööd on tehtud 32 eriala grupis, kuid senini (1974) on ilmunud ainult filateelia oskussõnastik.

Kõik tööle panna!

18. korporatsioon Rotalis kirjastustoimkonna väljakuulutatud kirjandusvõistlusest osavõtu ergutamine. (Lühivorm, maksimaalselt 60 lhk. ~~est.~~ lühikirja; novell, novelet, jutustus, lühimemuaar, esse, vabal teemal; kõigile vaba osavõtt. Tähtpäev 1. sept. 1974. Aadress: Rotalis kirjandusvõistlus c/o Mr. Johannes Pedak, 2830 Beechland Ave. Baltimore, Maryland 21214. USA.
19. ladusasti lauldavate laulude loomine, levitamine ja laulmine keeleõppimise ühe vahendina.
20. Ajalehed:
meie ajalehtede kaudu saaks keele taseme hoida, kui leiduks rohkem abistavaid korrektoreid, kes suudaksid sammu pidada kiiruse nõuetega.
21. igasse eesti lehte, igasse numbrisse, üks kirjutis eesti keele kohta - näiteks niisuguseid, mida Aavik omal ajal tegi. Pr. Linda Raun (Indianast) lubas sellele tõsiselt mõelda.
22. lühijutud või fõljetonid - niisugused mis lägema ahvatlevad, kuid mis on sihilikult eeskujulikus eesti keeles. Parasjagu pipardatud uute sõnadega.
23. koostada ristsõnade mõistatusi, mida ainult sõnastiku

abiga lahendada saab. (Kas Ants Vomm ei võtaks seda oma seeriasse?)

Kitmesugust:

24. kuidas suhtuda N.Eestis toimuvasse eesti keele arendamisse (uued keelendid, vane laenuid jne.)? (Felix Oinas).
25. seisukoha võtmine dr. Valter Tauli eesti keele grammatikas esitatud uuendustesse e.k. grammatika alal. (Felix Oinas).
26. "ma ei pea vajalikuks ega otstarbekohaseks mingit konverentsi eesti keele normimise ja eesti keele kaitse küsimuste arutamiseks" (Õigekeelsuse Sõnaraamatus 1960 olla kõik sees ja 1975 ilmuva *para.* olla ehk veel parem. On ilmne, et pidevat ja palju tööd on vaja teha eesti keele haldajana hoidmiseks ja arendamiseks. Ka on vaja sidet eri maadel töötavate isikute ja organisatsioonide vahel ning rohkem reklaami olemasolevatele vahenditele.
27. on tulnud ka ettepanek keskse organi loomiseks. millel oleksid allosakonnad välismaades kus elab eestlasi. praktiliselt võttes tuleks olata Ameerika mandril (nähtavasti punduva) eesti Keele organisatsiooni loomisega - mis vastaks näiteks Stockholmis Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudile, ja alles selle järelle koordineerida ja moodustada "Eesti Keele Konverents" või "Arendamise Ühing" või "Lingvistika Sõbrad".....Niikaugele me Chicagos ei jõudnud, kuid otsustati, et vähemalt esialgu
28. Tartu Instituut saab postkontori ja informatsiooni keskuse ülesanded. Esamajoonas ta koostab kokkuvõtte Chicago mõttevahetusest ja saabunud kirjadest - nagu juba olete lugenud - saadab selle laiali nendele kellelt mingit kaastööd või kasu loota ja aadress teada, kaasaarvatud ajalehed ja kirjanduse organisatsioonid, täienduskoolid ja
29. samas s.o. käesolevaga kutsub üles igalühte konstruktiivselt ja positiivselt reageerima nimetatud ettepanekutele ja ka uusi tegevusi.
30. eriti palutakse vabatahtlikult endale võtta üks või teine siin loetletud ülesannetest ja allakirjutanut sellest kõigest informeerida.
31. samuti üles otsima ja allakirjutanule teatama eesti keele õpetamiseks või edasiarendamiseks võimaliste isikute nimed, akadeemilise kraadi peale vaatamata.
32. kui küllalt aktiivset huvi ja kaastööd allakirjutajani jõuab, siis saab sidet pidada nute ringkirjade näol. Selles usus on käesolev kiri ristitud "number üks."
33. kolmkümmend kolm ja jänaist väljas! suurem ja tõsisem kokkutulek tuleks reisikulude säästmiseks pidada 1976 Ülemaailmsete Eesti Päevadega Baltimores. Vahepeal tuleks kasutada ka näiteks IÄneraamniku E.P. kogunemine 1975 ja kõik AABS konverentsid. Kas keegi võtaks need käsile?
34. tuleb aru saada, et suuregi konverentsi jääb hüüdjaks hääleks kõrbes ja iga instituut jääb ahtraks kui puudub kohapealne osalegatus ja igapäevane eesti keele poleerimine kahe või kolme isiku vahelisel "konverentsil". See on kõik teie kättes!

Endel Aruja

Tartu Instituudi sekretär

Kodune aadress: 37 Groveland Cr. Don Mills, Ont. Canada. M3A 3C4

telefon: (416) 447-8903 *Sugisest alates kasutada T.C.aadressi.*

CHICAGOS kontusid: Aime Kangro, Eva Ollino, Linda Raud, Hilja Pikat, Rein Pikat, Hilda Radzin, Ilmar Arena, Walter Rend, Elmar Järvesoo, Aini Zechanovitsch, Peeter Aukso, Heino Taremäe, Herbert Valdsoar, Hilda Kukk, Endel Aruja. Kirjutasid: Valev Uibopuu, Felix Oinas, Victor Terras, Alo Raun, Valter Tauli, Jaan Olvet, Mardis Valgemäe, Hildegard Rink, Hildegard Luust.